

Anulu I.

N^{ro} 12.

Fóia basericésca.

Organu
pentru cultur'a religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de
Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

25 Juniu 1883.

Cuprinsulu:

Catra cei necredintiosi. — Principiulu religiosu alu scientieloru sacre si profane. —
Ceva despre urmarile Santei Uniri din punctu de vedere culturalu. — Tinerimea
nostra academica. — Portulu clericalu in baserica. — Rakotzy si scolele Unitilor. —
Casu de morte. — Constituirea societatiloru nostre teologice de lectura.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1883.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Catra cei necredintiosi.

Dis'a nebunulu in anim'a sa: „nu este Ddiue”
(Psal. XIII. v. 1).

„Oh voi omeni fora minte, sclavi ai poftei desfrenate,
Ce mai nebunia credeti: nu va fi eternitate,
Neci vietia dupa morte, nu este neci Domnedieu,
De si tote spunu marirea-i si vestescu numele seu!

Séu voi ati creatu dor' lumea, si totu ce'n sine cuprinde?
De la voi, séu cine-i omulu cu pricepere si minte?
N'ati vediutu in nopti de vera pre ceriulu incantatoriu
Mii de stele preerate, ce nu-si schimba cursulu loru?

Cine li-a defiptu loru calea? Nu sciti, nu voiti a spune?
Firmamentulu, mi se pare porta'n frunte-o inscriptiune;
N'ati cetit'o? Si nedoctii inca o cetescu mereu,
Cà-ci cu litere legibili, scrisu e-acolo: „Domnedieu“!

Cine imple totu pamentulu cu flori multe desfetate?
De la cine vietia, man'a si fruptele 'nbelsiugate?
Dar' vocea naturei spune, mai claru, mai petrundietoriu
De câtu elocinti'a nalta a ver si cui oratoriu:

Fruptele manose anuncia bunatatea-i catra lume,
A faptureloru frumsetia, de frumseti'a Lui ni-spune,
Ér' campi'a, ce se pare, cà se'n tinde'n infinitu,
Ni dà ansa se'n tielegemu cà: Elu e nemarginitu!

Cursulu anutempuriloru spune'ntieptiunea-ai mare,
Din tunetu si vijelia vocea-atotupotintiei-apare!
Spuneti omeni, cari speranti'a inviării nu nutriti,
N'ati esperiatu necasulu multoru drepti nefericiti?

Au n'ati convenitu adese, cu lacrimele pre facia
In bordeiele tierane, si-a cetățiloru palatie?
Cine va se replatesca, pentru tote-aceste loru?
Déca nu in alta vietia, unu prea-dreptu judecatoriu“?

Miserabile fintie! adorati pre Creatoriulu!
Cà-ci numai asiá e nobilu si ferice moritoriulu,
Déca-avendu a Lui credintia, de la Elu vrea ore-candu
Adapostu si consolare, dupa-alu vietiei tristu mormentu!

Vasilin Budescu.
parocu gr. cat. de Sarcău.

Principiulu religiosu alu scientieloru sacre si profane.

„*Deca nu veti crede, nu veti intielege*“ aceste cuvinte sante ale profetului Isai'a VII. 9. suntu cuvintele acele, ce in stilu laconicu si prea intelligibilu contienu principiulu catolicu alu tuturoru scientieloru sacre si profane. „*Deca nu veti crede, nu veti intielege*“ dice Ddieu prin gur'a marelui profetu Isai'a, voindu prin ace'a a aretá, cá credinti'a are se fia bas'a la ori si ce scientia, fia sacra, fia profana. Si in adeveru s. baserica dela inceputu a si pretinsu totu de a un'a dela toti celi ce se ocupa cu scienti'a, cá credinti'a ei cea adeverata si descoperita de insusi Ddieu se o lié de basa in tote cercetarile loru, fia acele de ori si ce natura, si a condamnatu totu de a un'a ori ce cercetare, de ori si ce natura, ce nu stá pre bas'a credintiei, ci seau este indiferenta seau se pune in contrastu facia cu ea.

In specie ce atinge scientiele sacre, sant'a baserica a pretinsu totu de a un'a dela toti teologii, cá in tote cercetarile loru se se tiena numai si numai de credinti'a basericei. Pre acést'a se se silésca eli a o patrunde totu din ce in ce mai tare si cátu se pote mai adencu, pre acést'a se se silésca eli a o demonstrá si probá cátu se pote mai cu evidintia, a o aperá cu spiritu si cu potere, a o espune claru si la intielesu pentru ori si cine, cu unu cuventu a ilustrá in continuu cátu se pote mai tare campulu celu vastu alu credintiei. Inse pentru ace'a totusi s. baserica pretinde, cá nice unu teologu se nu cugete, cá dora elu prin una patrundere mai adenca científica in credinti'a ei ar' aflá lacune de implutu, seau defecte de emendatu. Si acést'a o pretinde baseric'a cu totu dreptulu dela ori si ce teologu. Invetiatur'a de credintia a basericei este opulu Spiritului Santu, care conduce baseric'a. Oपुरile Spiritului Santu inse suntu perfecte, si de aci de sine urméza, cá ar' fi blasfemia a cugetá numai, cá in unu opu a Spiritului Santu, cum este invetiatur'a de credintia a santei baserici, se potu aflá lacune seau defecte. Si deca totusi s'ar intemplá cá unui teologu, se i se para, cá a aflatu in invetiatur'a de credintia a santei baserici lacune seau defecte, atunci tota aparitiunea acést'a se o ascrie debilitatei sale celei omenesci, in urm'a careia ori si cátu de luminata se fia mintea lui, totusi nu este in stare a patrunde perfectu in tote arcanele invetiaturei divine de credintia. In casulu acel'a va face bine, deca urmandu principiulu santei baserici vá esclamá cu santulu Apostolu Paulu: *Domne cátu suntu de necuprinse judecatile tale, si de nepatrunse cábile tale!*“

Deca este iertatu a asemená pre unu teologu, ce se ocupa cu lucruri din ordinea supranaturala, cu unu eruditu ce se ocupa numai cu lucruri din ordinea naturala, atunci forte bine l'amu' poté asemená cu unu naturalistu, ce se ocupa cu natur'a. Naturalistulu inca are se se tiena in scrutarile sale de natura. Pre acést'a are elu se o cunosca, patrunda si strabata din ce in ce mai tare. Inse naturalistului nu i este iertatu a crede, cá elu prin scienti'a s'a pote se afe lacune seau defecte in natura. Si deca undeva i se pare, cá

a aflatu atari lacune seau defecte, atunci acéšť'a se o ascrie nepotintiei minței sale, dupa care, fia ea ori sî cătu de esculta, totusi nu este in stare a strabate perfectu in intréga natur'a, căce deca o ar' poté acéšť'a, atunci de securu, că atari defecte nu i s'ar paré că mai vede. Si fia dîsu spre laud'a naturalistiloru — întielegemu aci pre naturalistii, ce considera natur'a cá pre unu opu alui Domnedieu, éra nu pre celi ce o considera cá pre unu conglomeratu fora scopu de atomi — nice unulu din eli n'a cutezatu ver odata a sustiené că natur'a, considerandu scopulu ce i l'a prefíptu Ddieu, ar' poté se aiba undeva lacune seau defecte. Cătu de bine ar' fí fostu deca toti ereticii ar' fí urmatu in privinti'a acéšť'a pre naturalisti. Că ereticii numai pentru ace'a au retacitu, pentrucă si au intipuitu, că eli au aflatu lacune si defecte in invetiatur'a de credintia a bisericeii, sî si au arogatu dreptulu de a implé si de a suplini si de a emendá. Este cu potintia, ce e dreptu, cá celu cu scientia sacra inalta se cunosca mai in detaiu, mai perfectu si mai profundu adeverurile de credintia, se observeze mai bine nessleru si legatur'a ce este între adeverurile de credintia, cá celu ce nu are atare scientia. Inse pentru ace'a nice celu cu scientia inalta teologica, nice celu fora de una atare scientia nu pote adauge seau subtrage nice una iota seau una cirta din invetiatur'a bisericeii. Deosebirea între eli jace numai in ace'a, că teologulu eruditu cunosce adeverurile de credintia cá unu ce *necessariu* in căusele lor, precandu credintiosulu illiteratu le cunosce totu pre acele că unu ce *realu*, chiaru asiá precum faciá cu natur'a este unu naturalistu si unu tieranu. Naturalistulu cunosce fenomenele naturei cá unu ce *necessariu* dupa legile fisice, precandu tieranulu totu pre acele le cunosce, inse cá pre unu ce *realu* numai. Inse precum nice naturalistulu nice tieranulu nu cunoscu altu ceva decātu fenomenele naturei, chiaru asiá nice teologulu eruditu si credintiosulu illiteratu nu cunoscu altu cev'a decātu adeverurile de credintia, și numai modulu cunoscerii este diversu.

Inse pentru unu teologu, nu este destulu, deca elu in cercetarile sale se va feri a cadé ver odata in illusiunea, că dora in invetiatur'a de credintia a aflatu defecte de emendatu seau lacune de implutu. Ci pre langa acéšť'a se mai poftesce, că elu in tote cercetarile sale scientifice se aiba de basa totu de a un'a credinti'a bisericeii, si inca astufeliu, cătu ori ce resultatu alu cercetariloru sale, ce se afla in contrastu cu credinti'a, se-lu rejepte numai decātu cá falsu, căce la din contra mintea s'a o ar pune si pretiuf preste Spiritulu Santu. Autoriulu invetiaturei de credintia a bisericeii este Spiritulu Santu. Autoriulu ataroru rezultate inse este una minte omenésca, care ori si cătu de esculta si de agera, totusi este numai una minte marginita. De aci de sine urméza, că de câte ori unu atare resultatu este in contradicere cu invetiatur'a de credintia a bisericeii, totu de a un'a de adeverata se va tiené credinti'a bisericeii, prin ce se areta Spiritului Santu adoratiunea si supunerea cuvenita, éra mintea omenésca se infrana, umilescé și reduce la insemnatatea sa adeverata,

si se delatura superbi'a, isvorulu toturoru releloru. Istori'a santei biserici ne areta, cà toti teologii celi pii si umiliti au purcesu pre calea acèsta, si deca biseric'a a dechiaratu, cà ver unu resultatu alu cercetariloru teologice este in contrastu cu ver unu adeveru de credintia, atunci numai decàtu s'au supusu. Unu esemplu stralucitu despre acèsta este oratorulu celu elocentu francesu Fenelonu, care in cercetarile sale asupr'a naturei caritateri a fostu sustienutu unele tese false. S. biserica a dechiaratu tesele lui de false, si atunci insusi Fènelonu depre catedra si a condamnatu parerile sale de mai inainte.

(Va urmá).

Ceva despre urmarile Santei Uniri din punctu de vedere culturalu.

Convictiunea, cà S. Unire a avutu pentru Romani urmari salutarie epocali, asia càtu potemu díce, cà viet'i'a natiunei romane in Ardealu numai dela S. Unire s'a inceputu, a fostu si este si astàdi la toti omenii nepreocupati asia de firma, càtu este mirare, cum facia de acestia se încérca altii din motive straine iubirei de adeveru, nu numai a le reduce la unu minimu, ci chiaru a le negá. Si apoi fiendu-cà negarca unui lucru cum suntu efectele santei uniri, nu se pote intemplá fora de a aduce nice baremu unu argumentu, acei omeni cauta pre unde numai potu dupa arguminte, cauta cuvinte si termini, cu cari sciu cà voru face efectu, espuú din istori'a de dupa unire câte una intemplare neplacuta sentiului nationalu, areta puncte de intalnire intre viet'i'a nostra din ainte de unire si intre cea de dupa unire, si apoi dfeu catra cetitori: acum priviti ore suntu aceste efecte salutarie, epocali ale santei Uniri? Unu omu dedatu la una cugetare rece filosofica intempina atari sfortuari zadarnice totu de a un'a cu unu surisu de compatimire. Cà ce omu cu minte va cautá pentru esemplu efectele Santei Uniri in teologulu Jesuitu din costele Episcopului, si in pretensiunile episcopului romano catolicu din Alb'a-Juli'a, dintre cari pre celu de antáiu in urma totu l'a alungatu de langa sine, éra de alu doile s'a mantuitu cu onóre Episcopulu nostru, precându „venerandii Metropoliti“ din ainte de unire se plecáu la pamentu in aintea superintendentelii calvinescu? Ce omu cugetatoriu va cautá efectele santei Uniri in impregiurarea, cà dupa unire amu avutu numai Episcopu, éra in ainte Unire Metropolitu. Cà in urma ce importa, cà óre numitus'a Capulu bisericescu dupa Unire Episcopu seau Metropolitu, cându este sciutu cà unu Episcopu de dupa Unire a avutu de cincidieci de ori mai multu spiritu de càtu cincidieci de Metropoliti din ainte de unire? Cà spiritulu este care dà vietia nu tifulele gole. Considerarea pierderei titulei de Metropolitu dupa s. unire de una pierdere mare este una idea invecita si anticuata in istori'a nostra, pre care astàdi nice unu istoricu adeveratu, care nu se lasa a se conduce de cuvinte gole ci numai de idei, nu mai pune nice unu pretiu. Seau dora unu omu cu judecata va cercá efectele santei uniri in cèrt'a inconsecentului Episcopu Gregoriu Maioru cu calugarii, seau in discordi'a dintre Petru Maioru, Samuelu

Clain si Georgiu Sincai cu Episcopulu Bobu? Sean dora candu vorbimu de efectele Santei Uniri suntemu obligati totu de a un'a a luá de adeveru incontestabilu nesce expresiuni de alui Sincai, Barnuti, Ilarianu si Laurianu díse in nesce minute, cându amariti in sufletu pentru-cá dupa unire nu-si vedeáu realizatu deodată idealulu politicu nationalu cadeáu in unu pessimismu facia cu tote momintele mai insemnate din istori'a nostra. De atari minute nu suntu scutiti chiaru nice diplomatii celi mai reci, dara apoi nesce omeni sanguinici cum au fostu eli? Adaugemu la aceste, cá toti acesti patru barbati s'au exprimat de alta data si corectu despre urmarile culturale ale santei uniri. Aceste inse omenii nostri le retacu. Seau in urma efectele unei intemplari asia mari din istori'a nostra, cum a fostu sant'a unire, se potu exprime prin intrebuintiarea de ver o câteva-ori a terminiloru: Jesuiti, Papisti, Archiepiscopulu ungurescu dela Strigonu si altele? Aceste suntu tote argumentele, ce le variéza in continuu foile asia numite ortodoxe, de câte ori se apuca de espunerea efecteloru actului celui grandiosu din istori'a nostra de insemnate enorm'a pentru viet'i'a nostra alu Santei Uniri. A tractá astu-feliu unu actu atâtu de impunetoriu cá S. Unire insemnéza a cercá se tai muntele cu cutítulu. Nu avemu noi nice de cum de cugetu a face acum unu studiu detaiatu asupr'a efecteloru Santei Uniri. Unu lucru asia greu nu se pote tractá deodata in una foia mica cá a nostra asia precum se cavine. Sant'a Unire in istori'a nostra este unu actu de insemnate enorma, ma potemu díce deciderioria pentru viet'i'a nostra. De sine se intielege, cá unu atare actu nu se pote judecá cu exhaustiune prin nesce citate din câteva istorici de ai nostri, intre cari se figureze si „Vechi'a Metropolia“ a Archimandritului Nicolau Pope'a, cum s'a intemplat in dílele trecute in una Foia, cá si cum Critic'a „Vechiei Metropolie“ de Canoniculu J. M. Moldovanu nice n'ar' fi existatu si n'ar' fi vediutu lumin'a nice cându. Scopulu nostru este numai a aretá, ce caricatura se pote face din unu actu de insemnate asia enorma pentru noi cá S. Unire, deca cineva preocupatu de motive confessionali asia numite ortodoxe se apuca de judecarea lui. De alta parte scopulu nostru este a aretá numai in câteva trasuri generali principiulu, dupa care suntu de a se judecá efectele Santei Uniri.

Efectele Santei Uniri pre nice una cale nu se potu aflá si espune mai evidentu, cá prin comparatiunea vietiei nostre din ainte de unire cu cea de dupa unire. Pre calea acést'a numai decátu vomu aflá una deosebire mare intre viet'i'a nostra din ainte de unire si intre cea de dupa unire pre tote terenurile, si apoi in deosebirea acést'a vomu aflá noi efectele adeverate ale Santei Uniri. Acést'a este calea cea adeverata prescisa de mintea sanetosa in aflarea efecteloru unui actu de momentu asia impunetoriu cá S. Unire. Se vedemu asia dara pre calea acést'a.

Sute de ani au trairu Romanii din Ardealu si partile adnesse in asia numitulu ortodoxismu. Si in decursulu sateloru acestor'a de ani nimene pre

lume nu ne va arătă esîndu din baseric'a ortodocsa unu singuru impulsu spre civilisatiune, una singura tendintia spre progresu, una singura aspiratiune nobila, una singura idea organisatoria, cu tóte că in timpurile acele singuru baseric'a erá chiamata a le face tote aceste, si pre aire baseric'a le a si facutu. Ci chiaru din contra in decursulu suteloru acelor'a de ani, cándu baseric'a in apusu civilisá poporele, cá uniculu factoru ce aveá poterea spre ace'a, pre atunci baseric'a numita ortodocsa la Romanii Ardeleni decadiuse din vin'a ei, repetimu inca odata, din vin'a ei, nu din a persecutoriloru, cá persecutorii nu s'aru fi ivitu, cándu ea n'ar' fi fostu decadiuta, si cu ea a decadiutu si natiunea romana, acarei fuleru pre atunci numai ea poteá se fia.

Dupa sute de ani petrecuti in baseric'a asia numita ortodocsa vení S. Unire, si numai decátu natiunea romana dela ea capetá *primulu impulsu spre civilisatiune*, care sute de ani baseric'a numita ortodocsa nu a fostu in stare se i-lu dé, numai de cátu tote *tendintiele spre progresu, tote aspiratiunile nobile, tote ideile organisatorie europene* incepu a se ivi in natiunea romana, cu unu cuventu natiunea romana reinvia si spiritulu european de vietia intrá in ea. Credemu cá acést'a nice unu omu nepreocupatu nu va cutezá a o negá. Se ne intipuiamu, cá S. Unire n'a esistatu. Ore esistarearu atunci in natiunea romana tendintiele, aspiratiunile, ideile si spiritulu acel'a nutritu de mai doi seculi si adusu acum la maturitate, ce existe astádi? De siguru cá nu! Deca amu fi remasu avisati numai pre baseric'a ortodocsa pana in dtu'a de adi, atunci de siguru, cá ea precum sute de ani n'a fostu in stare a insufá altu spiritulu in natiunea romana, chiaru asia nice dupa ace'a n'ar' fi fostu in stare. Ce e dreptu rane au remasu multe si dupa S. Unire si mominte dorerose avemu de a inregistrá si dupa ace'a. Inse a cui e vin'a? De siguru nimene nu va díce, cá S. Unire e de vina, cá n'a vindecatu deodata tote ranele infpte sute de ani de baseric'a numita ortodocsa, si cá n'a potutu suplini deodata negliginti'a ei de seculi. Éra apoi espunerea raneloru si mominteloru acestor'a cá singurele efecte ale Santei Uniri si ignorarea spiritului vivificatoriu ce l'a insuflatu ea in natiunea romana insemnéza a-si bate jocu de istoria din motive confessionali.

Spiritulu acést'a european de vietia, ce l'a insuflatu S. Unire in natiunea romana este efectulu acel'a grandiosu alu ei, pre care intréga baseric'a numita ortodocsa nu-lu va cumpani nice odata, nice nu-lu va sterge din paginile istoriei nice cándu. Cercetarea si espunerea detaiata a spiritului acestuia pre terenulu basericescu, nationalu, literariu, politicu, socialu si asia mai departe o lasamu pentru alte ocaziuni. Convictiunea despre efectulu acést'a grandiosu este opiniunea publica in natiunea romana, cátu celi ce voiescu a-lu miciorá, aparu cá nesce pigmei, ce voiescu se restorne la pamentu pre Hercule, éra celi ce in faci'a unuí adevéru atátu de evidentu cutéza a mai asemená baseric'a numita ortodocsa cu cea unita in privinti'a meriteloru culturali, aceia ni se impare cá se ostenescu la lucrulu Danaideloru.

In urma fiindu-că foile numite ortodoxe totu la scrietori uniti se provoca, asia ne provocamu si noi la unu scrietoriu numitu ortodoxu multu mai ree si mai filosofu cá unitii nostri celi sanguinici, si acest'a este Misailu, care in stilu poeticu sublimu astu-feliu vorbesce despre efectulu santei Uniri espusu de noi mai susu: „*mortea inarboréza drapelulu ei, si geniulu pustiirei se gatesce a mai sterge una natiune din cartea vietiei*“¹⁾. Aceste le dice elu despre tempulu cându nu esista S. Unire ci numai baseric'a numita ortodoxa. Apoi adauge: „*Prin unire se deschide una noua era pentru cultur'a Romaniloru. Parea cá geniulu vechiei Rome se scola din mormentulu seu seculariu spre a mai insuflá odata coloniile lui Traianu*“¹⁾. Astu-feliu vorbesce celu ce este dreptu credintiosu in istoria.

Tinerimea nostra academica.

Din incidentulu, cá unu Domnu din Clusiu ni tramise una corespondintia, in care se plange amaru, cá tinerimea din gimnasiile nostre nu se instrúeza de ajunsu in studiulu santei religiuni, precum densulu a avutu trist'a ocaziune a se convinge din ideile si cugetarile unui tineru, care de abié estu depre bancele gimnasiali, si se si tavalescu dejá prin hipotese neámice credintiei, ni amu propusu a ne ocupá pucinu cu tinerimea nostra academica. Corespondinti'a Domnului respectivu nu amu aflatu cu cale a o publicá, fiinducá s'ar' dá prea mare insemnatate retaciriloru unui omu tineru, care pote, cá in anii mai tardii ai vietiei nu va mai fi asia extravagantru, deca cumva inim'a lui este capace, si in cátu lu-cunoscemu noi este capace de a cunosce puterea religiunei in necadiurile ce-lu voru ajunge in vietia, si cari inca nu le cunosce. Cá precum este sciutu, necadiurile omenesci probéza omului de multe ori mai evidentu adevverulu religiunei decátu ori ce demustratiuni subtile. Filosofulu celu mare Schoppenhauer traindu sanetosu, indestulitu si fora nice unu neçasu n'a voitu nice se auda de Ddieu. Cându l'a ajunsu inse celu de antáiu morbu, care a fostu si morbulu mortei, atunci cuprinsu de doreri a inceputu si elu pentru antái'a data a se vaieté si a strigá: Ach mein Gott, ach mein Gott! Atunci mediculu l'a intrebatu: Dara cum Dle, mai este pentru Ddieu ver unu locu in filosofi'a D'Tale? Da respunse filosofulu, este destulu, care numai acum lu vedu, si deca me voiu mai scolá, atunci va fi altumitrule cu filosofi'a mea. Inse filosofulu nu s'a mai scolatu.

Ce atinge inse propunerea studiului Santei Religiuni in gimnasiile nostre, si in specie in gimnasiulu din Blasiu, potemu asecurá pre ori si cine, cá acel'a mai bine nu se pote propune. Poftésca Domnulu nostru a esaminá din studiulu religiunei chiaru pre tinerulu acel'a academicu, in contr'a caruia se plange asia amaru, si-lu asecuramu, cá professoriulu aceluia de religiune de óre canduva nu va rosí. Caus'a inse, cá multi tineri de ai nostri dupa ce

¹⁾ Buletinulu instructiunei publice. Bucuresci 1866 pg. 195.

absolvéza gimnasiulu, cându mergu pre la universitài, in scurtu tempu incepu a fi indiferenti facia cu ori ce religiune, este de a cercá nu in defectuositatea propunerei studiului religiunei in gimnasiu, ci cu totulu aire. Si cu acést'a amu ajunsu la ran'a cea mare, ce rode la corpulu tinerimei nostre academice, care voimu se o aretamu cu ocaziunea acést'a.

Noi inca pana acumu nu amu fostu in stare intre multele lipse, ce le avemu, a implini si lips'a ace'a, de a fundá universitatea si academiile nostre. Inse totusi, ce ne a fostu cu potintia amu facutu, va se dica ne amu ingritu de stipendie pèntru tineri, cari voru studiá la universitài si academiile straine. Stipendiele tienu la noi locul universitátiloru si a academiiloru. Stipendii de aceste avemu in Blasiu mai multe, cu cari s'au crescutu una multime de barbati pre la universitài si academiile straine, asia câtu in Ardealu voru fi pucini barbati laici uniti cu graduri si esamene academice, cari se nu se fia ajutat mai multu seáu mai pucinu cu stipendie din Blasiu. Astu-feliu potemu dice si noi, cà avemu una tinerime academica, desi nu avemu nice universitate nice academiile.

Inse la câte pericole morali nu estè espusa tinerimea nostra academica! Mai antâiu universitátile si academiile, la cari tinerimea nostra se indatinéza de comunu a-si face studiile, suntu tote fora caracteru confessionalu, in cari religiunea nu mai joca nice una rola, ma este uitata si delaturata cu totulu. De educatiunea religiosa si de exercitiulu practic alu religiunei universitátile si academiile cá atari nu voiescu se scia nemic'a. Professorii suntu celi mai multi indiferenti facia cu religiunea, cá se nu mai amintimu de aceia, cari pre facia pasiescu cá inimizii ai religiunei. Suntu ce e dreptu intre professori si omeni pii si credintiosi, si noi amu cunoscutu in Vien'a chiaru si la facultatea de medicina professori eruditi de renume europeanu si totu odata pii, credintiosi si fii devotati ai santei baserici. Inse activitatea acestor'a cá professori se restringe numai la propunerea studiului lor, éra asupr'a sentiului religiosu a discipuliloru nu au nice cea mai mica influentia. Se-si intipuéscu acumu ori si cine unu studente absolutu de gimnasiu ori si câtu de bine preparatu in studiulu religiunei, se si-lu intipuéscu acum de odata studentu de universitate, unde facia cu religiunea observéza cu pucine esceptiuni mai numai indiferentismu si inimizitia. Câti voru fi aceia, cari in una atare atmosfera nu voru cadé in indiferentismu seau chiaru si in inimizitia facia cu religiunea, care apoi o pastréza in tota viet'a? Despre acést'a avemu ocaziune a ne convinge prin mai tote cetatile patriei nostre, unde se afla barbati laici mai cu sema tineri crescuti prin academiile si universitátile, cari cu forte pucine esceptiuni nu frecuentéza s. baserica, nice nu deprindu practice religiunea mai de locu.

Astu-feliu este atmosfer'a religiosa, in care ajunge tinerimea nostra academica. Indiferentismulu si inimiziti'a facia cu religiunea este fructulu celu de antâiu, ce-lu culegu celi mai multi la universitate si academia, pana cându inca din celelalte scientie n'au culesu mai nemicu. Amu avutu ocaziunea

neplacuta de a vedé tineri de ai nostri, ce dupa doi si trei ani petrecuti la universitate inca nu aveáu nice unu esamenu, inse in contr'a religiunei, a basericei si a clerului vorbieáu cu una furia gretiosa. Dela indiferentismulu religiosu inse pana la immoralitate nu este decâtu numai unu pasiu. Si câte impregiurari nu ajuta tinerimea noastra academica, cá se faca pasiuu acest'a! Control'a academica asupr'a portarei morali a tinerimei este forte neinsemnata. Pote unu tineru mai cu sema la universitátile cele mari se nu merga totu semestrulu la prelegeri nice odata, se nu cetésca absolutu nemic'a fora cá se scia profesoriulu ceva. Apoi mai adauge la aceste si impregiurarea ace'a, cá cetátile cele mari au atâte si atari midiloce de corruptiune pentru tinerime, cátu astádi folosirea acelor'a se tienu de bontonulu tinerimei. Pres'a cea corupta, cafés chantants, bordele si câte si mai câte jaduri pentru tinerime. Se-si intipuiésca acum ori si cine unu tineru traindu la universitate in indiferentismulu celu mai crassu religiosu, si apoi pre langa ace'a in midiloculu toturoru adamaniriloru sensuali, ce le oferesce una cetate mare, si in urma nesupravighiatu mai de nimene, si atunci nu se va mirá, cá vedemu asia de multe ori tineri de ai nostri venindu dela universitate storsi, palidi, uscati, imbetraniti intre 20 si 30 de ani. Vedi bine cá bietii parinti deprin Ardealu, cari nu au idea de viet'a din Vien'a, Pest'a si aire, cugeta cá de invetiatura suntu asia, si nu sciu cá fiulu lóru pote in totu anulu odata n'a luatú cartea in mâna, si totu ce a cetitu au fostu foile *Wiener Leben, Wiener Luft, Punsch, Extrablatt* s. a. de calibrulu acest'a, éra apoi cându ajunge tempulu la rigoroze, atunci bietulu tata din Ardealu se mira, cá vede, cum trecu ani dupa ani, si fiulu lui nu mai gata, si de abie atunci afla, cá fiulu lui nu de invetiatura e palidu, ci cu totul de altu ceva. In urma petrecundu astu-feliu câtiva ani, seau abdicu cu totul de a mai face esamenele recerute, si se reintorcu acasa cum s'au dusu, seau facu cum facu bietele de rigoroze cadiendu mai la unulu fia-care câté odata si si de doue ori, asia cátu platescu diplom'a mai multu cu rusfnea decâtu cu diliginti'a, seau in casulu celu mai bunu o liau catra Gratiu, unde spunu cá merge forte usioru. Nu dicemu, cá toti tinerii nostri academici au fostu asia, ci dicemu numai cá multisiori, ce'a ce pentru noi e una pierdere mare, fiendu-cá si asia contingentulu nostru este forte micu facia cu cum ar' trebui se fia.

Indiferentismulu religiosu si immoralitatea impreunata cu elu si ajutata de deliciele cetatiloru celoru mari, ce domnescu la universitátile de astádi au pusu in tierile culte pre toti omenii binesemntóri pre cugete, si i au facutu se cerce unu midilocu ore careva, prin care le ar' poté delaturá. Midilocenele aceste suntu in tierile cele culte varii dupa diversitatea impregiurariloru. Franci'a cea avuta a fostu mai norocosa in realisarea midilocului acestuia. Inteliginti'a laica francesa a fundatu siepte universitáti catolice alaturea cu universitátile statului, si s'a ingrigitu, cá acele se fia intru tote inspirate de sentiulu religiosu, asia cátu tinerimea ce studiéza in ele, si castiga cunoscintie

frumose si nu-si pierde nice religiunea si nu cade nice in prapasti'a immoralitatii. Dejá incepu a se golfi universitatile statului si a se implé cele catolice, fiindu-cà toti parintii cu adeverata dorere de fii sei numai in aceste si vedu ascuratu venitorulu filoru sei. Asemene a facutu intelliginti'a laica in Belgi'a si in Angli'a. In Germani'a acést'a nu s'a potutu face, pentrucà ea este multu mai misera cá Franci'a, Belgi'a si Angli'a. Inse pentru ace'a si intelliginti'a laica din Germani'a laolalta cu clerulu s'a ingrigitu, cá tinerimea academica se se crésca in semtieminte religioase. Ea a fundatu langa una fia-care universitate câte una societate academica, acarei chiamare este des-voltarea, conservarea si nutrire semtiementulu religiosu. Conducutorii societátiloru acestor'a suntu de comunu barbati laici pii, credintiosi, cunoscutori de omeni si de inim'a tinerésca, cari se ingrigescu, cá tinerimea din societate se aiba tote desfetarile iertate, inse totu de a un'a fora vetamarea semtiului religiosu. Scrietoriulu acestor'a nu va uitá nice odata cum s'a edificatu, si cum de inocentu si a petrecutu odata in una siedintia sociala a unei atari societati din Germani'a. Este de admiratu câtu sacrifica intelliginti'a laica cea pia pentru societátile aceste. Toti parintii celi pii le impunu filoru, cându i tramitu la universitate, cá se intre in societátile aceste, si poftescu dela conducutorii ei relatiuni sincere despre tota portarea loru. Asia a facutu intelliginti'a laica si in Itali'a, Olandi'a si Elveti'a, unde inca pana acum n'a potutu se fundéze universitati de caracteru espresu religiosu. Acést'a este caus'a, de deca vomu considerá lucrulu dupa proportiune, indiferentismulu religiosu in clasele cele culte si intelligente din tierile amintite nice a sut'a parte n'a luatu dimensiuni asia mari cá la noi. Ce facemu inse noi cu tinerimea nostra academica cea pucina? Mai nemicu! Noi i ducemu tinerii in Vien'a si aire, si apoi i lasamu acoló in scirea Dlui, cum si lasa Secuii copii in Blasiu, cându i aducu la scola. Noi universitati de caracteru religiosu nu suntemu in stare se fundamu. Societati religioase langa universitati inca nu potemu fundá pretotindene, cá deoparte tinerii nostri suntu pucini, de alta parte prin Vien'a si aire conducutori laici romani pentru ele nu avemu. Ce ar' fi de facutu dara, cá nu cumva se ne trezimu prea tardu, cându nunumai Darwinismulu lu voru aduce tinerii la noi, ci chiaru si socialismulu, comunismulu si nihilismulu, si apoi atunci va fi vai de poporulu nostru. Deca tinerii nostri aru studiá in Franci'a, Belgi'a seau Angli'a, atunci ar' fi usioru, cá iamu tramite la universitatile cele de caracteru religiosu, si pericolulu ar' fi delaturatu. Inse scimu cá tinerii nostri studieza mai cu sema in Germani'a, Pest'a si Clusiu. Acum ore n'ar' fi bine, cá celu pucinu tinerii academici dela universitatile germane, Vien'a si aire, cari capeta stipendii si ajutorie dela consistoriele nostre, se fia toti obligati a se face membri si la una societate destinata a conservá si nutrí semtiulu religiosu in tinerimea academica, si in privinti'a acést'a a produce totu de a un'a testimoniu de conduita morala si religiosa dela conducutoriulu societatei respective. Asia ceva ar' poté pretinde

dela fii lóru si preotii si alti barbati, ce-si trimitu fii la universitate. Noi credemu, cá pre calea acést'a multe rele s'ar' pote abate dela tinerimea noastra, éra tinerimea ar' pote se participe si la societátile aceste si la cele romanesci destinate pentru conservarea sentiementului nationalu. Aceste din urma inse dupa parerea noastra au lipsa de reforme radicali si de conducere mai matura cá pana acum. In Pest'a merge lucrulu mai greu, căce acoló nu ne este cunoscutu se esiste una societate academica pentru conservarea sentiului religiosu. Inse in Clusiu avemu trei preoti gr. cat., dintre cari doi de cultura inalta si de esperintia frumosa. Noi credemu, cá recercati de Consistorie ar' poté densii se lie asupr'a sa si conducerea educatiunei religioase a tinerimei academice pre langa cea nationala, cu atátu mai vertosu, cá acést'a din urma fora cealalta degeneréza de comunu in unu fanatismu neintielesu. Aceste cu privire la antai'a rana a tinerimei nostre academice, de care pana acum pucinu ne amu interesatu. De alta data vomu vedé alta rana.

Portulu clericalu in baserica.

In tempurile primeve ale basericei, cându esercitiulu publicu alu religiunei crestine erá opritu, de sine se intielege, cá baseric'a n'a potutu aduce legi cu privire la portulu clericalu. Dupa ce inse baseric'a sub Constantinu Marele si a castigatu dreptu la esercitiu publicu, numai decátu au inceputu a se introduce in baserica mai cu sema prin datina legi si cu privire la portulu clericalu. De sine se intielege, cá legile aceste au fostu diverse dupa diversitatea locuriloru si a poporeloru. Inse pre langa tota diversitatea acést'a portulu clericalu doue calitáti a avutu totu de a un'a si pretetotindene, prin cari elu se deosebesce de ori si ce altu portu. Aceste doue calitati suntu a) colorea uniforma a vestimenteloru pentru a esprimá prin ea seriosetatea statului clericalu si b) lungimea vestimenteloru pentru a esprimá prin ea demnitatea aceluiasi statu.

Trecundu preste alte diversitáti provinciali ale portului clericalu, in seculii mai tardii ai basericei observamu mai cu sema doue tipuri, in cari s'au imprimatu portulu clericalu, anume tipulu resariteanu si tipulu apusanu. Aceste doue tipuri se deosebescu multu de olalta atátu in privinti'a desvoltarei, câtu si in privinti'a gustului esteticu. Spiritulu datatoriu de tonu in desvoltarea portului resariteanu a fostu spiritulu calugarescu. In seculii urmatori dupa Constantinu Marele vietí'a calugarésca a fostu luat in resaritu unu sboru cá si nice cându dupa ace'a. Tota lumea in resaritu erá insufletíta de vietí'a calugarésca. Ma insufletirea a fostu mersu asia departe, câtu multi chiaru si dintre barbati celi mai luminati nu eráu in stare a face deosebire intre moral'a calugarésca basata pre consiliile evangelice, cá unu statu mai perfectu alesu cu libertate, si intre moral'a comuna basata numai pre preceptele evangelice cá unu statu comunu, la care e obligatu unulu fia-care membru

alu bisericeii. În urm'a acestei confuziuni câti chemati câti nechemati imbratșiáu viet'i'a calugarésca, éra celi ce nu o imbratșiáu, aceia se silieáu celu pucinu 'a imitá în câtu e cu potintia pre calugari. De sine se întielege, cá deca este vorb'a se se imiteze unu statu óre careva socialu, atunci mai antáiu se imitéza lucrurile esterne ale statului aceleuia, între cari locul primu lu cuprindu vesmintele. Pre calea acést'a portulu calugarescu s'a introdusu în resaritu mai în tote clasele mai înteligente ale societatei, singuru din motivulu de a imitá pre calugari, cari pre atunci érau eroii dílei. Pana în díu'a de astádi vede omulu chiaru si prin tierile nostre cáte unu greco betranu portandu anteríulu celu lungu calugarescu. Nice una clasa inse nu s'a semítu mai chemata a imitá pre calugari în portu cá clas'a preotiloru seculari. Pre calea acést'a în resaritu portulu calugarescu a devenitu si portulu clericalu alu preotimei seculari, asia câtu potemu díce, cá în resaritu esiste, ce e dreptu, portu calugarescu, inse nu esiste portu clericalu. Perulu celu lungu, vestímentele cele largi, camilafe'a cea simpla pre capu, ce o porta preotimea seculara în resaritu suntu tote vestímente calugaresci, ce esprimu forte bine doliulu, în care trebuie se petréca calugarulu, inse nu esprimu de locu chiamarea si caracterulu preotimei seculari. Suntu unii omeni la noi tare indulciti de portulu orientalu, cari deca l'aru cunosce, atunci de securu cá ar' fi celi de antáiu ce s'ar' lepedá de elu. Cá portulu acel'a incomodu si nemodernu, ce-lu vedemu noi la greco-orientali, acel'a nu este portu orientalu, ci este portu nationalu serbescu, pre care numai în Romani'a nu-lu mai vedi nicairi. Caracteristic'a antáia a portului clericalu în resaritu este, cá elu e *portu calugarescu*.

Pre calea acést'a s'a desvoltatu portulu calugarescu-clericalu în resaritu în seculii celi de demultu. De atunci în coce nu s'a mai desvoltatu de locu. Conservativismulu celu grecescu, ce ne a causatu noue atát'a stricare, este si în cestiunea portului clericalu evidentu. Ce a primitu dela batrani, ace'a a tienutu cá fierulu, si n'a cugetatu la ace'a, cá portulu clericalu primitu dela stramosi are lipsa continua de reforme, si inea cu atátu mai vertosu, cá atunci cându l'au introdusu stramosii, l'au introdusu în urm'a unei confuziuni de idei dupa care nu scieáu destinge între viet'i'a calugarésca si între cea comuna. Confuziunea acést'a a fostu escusabila atunci, inse n'a fostu escusabila mai târdíu.

Caracteristic'a a dou'a a portului clericalu în resaritu este *stagnarea*, în urm'a careia portulu asia e astádi, cum a fostu în ainte de acést'a cu una mia de ani.

Din impregiurarea inse cá portulu clericalu în resaritu este portu calugarescu, de sine urméza, cá elu e incomodu si nepracticu pentru unu preotu seculariu. Unu calugaru, care petrece totu în manastire pote portá perulu celu lungu, ras'a cea larga cu maneci de cáte unu cotu si camilafe'a ce nu scutesce faci'a nice de ploia nice de sore. Inse pentru unu bietu de preotu

seculariu, care are se alerge in continuu prin parochia la implinirea funcțiilor sacre, pre ventu, pre ploia, pre caldura, pre soare, suntu tote vestimentele aceste câtu se pote mai incomode. Unu preotu seculariu are lipsa de vesminte conforme statului preotiescu, inse de asia câtu se nu-i mai marésca greutatea statului seu. Că pote fi unu portu tare nimeritu si semnificativu pentru unu calugaru, inse nepracticu pentru unu preotu seculariu.

Caracteristic'a a trei'a a portului clericalu in resaritu este *nepracticitatea si incomoditatea*.

Cu totulu pre alta cale si mai practica si mai progresista si mai estetica a mersu baseric'a apusului condusa de mam'a Roma in formarea portului clericalu, precum vomu vedé cu alta ocaziune ¹⁾.

Rákotzy si scolele Unitiloru.

Ore cine in una foia de credintia si vederi diverse de ale nostre vorbindu despre S. Unire dtce: „*Este forte adeveratu, că Rákotzy a introdusu limb'a romana in bisericele romanesci cu scopu de a calvinisá pre români si apoi a-i magiarisá; dar' nu mai puțin adeveratu este si ace'a, că scolele mai inalte pentru Romani uniti, precum scolele din Blasiu, se redicara cu scopu de a propagá catholicismulu între Romani, totu pentru că se-i maghiariseze. Scopulu dara ce s'a urmaritu si din o parte si din alta a fostu același: sterpirea*

¹⁾ Fiendu-că este vorb'a chiaru de portulu clericalu, asia nu potemu lasá neamintitu unu *curiosum* óre care, ce ni s'a intemplatu nu de multu. Cetindu in Nr. 1 alu foiei beletristice „*Biblioteca romana*“, damu la pg. 8 presto unu articulu de D. prof. din Naseudu Dr. A. P. Alexi, in care Dsa ajunge la rezultatulu, că tote clasele societatei nostre nu lucra nemic'a pentru poporu afora de — densulu. Atare considerari pessimiste din partea unor omeni, ce voiescu se afle deodata paradisulu nationalu pierdutu, amu mai vediutu noi destule, si omeni cu cugetare mai rece nice nu punu pre ele nice unu pondu, fiendu-că purcedu mai multu din unu idealismu óre careva prea mare. De ace'a si noi i damu pace Dlu prof. se veda numai meru putredu in tote clasele nostre. Noi si credemu cu noi sute si mii suntu multu mai optimisti, si pote si mai aproape de adeveru in privint'a acést'a cá densulu. Una curiosetate inse nu o potemu trece cu vederea in articulu memoratu. Anume D. prof. imputa între altele clerului nostru celui necagitu, că *face lusu cu vestimentele*. Una atare imputare facuta clerului nostru este ne mai audita. Noi scimu, că unor'a din cleru li s'a imputatu chiaru contrariulu. — Vediendu una atare curiosetate multu am cugetatu, cum a potutu veni Dlu prof. la una atare idea, si in urma numai asia ni am potutu esplicá lucrulu, că Dlu prof. ocupanduse in articulu acél'a asia de multu cu preotimea nostra, uitandusi cá este laicu, si a intipuitu, cá si densulu e preotu, si prin urmare ce face densulu, si a intipuitu cá face si clerulu nostru. Indata dupa ace'a ne amu intaritu in convictiunea acést'a, fiendu-că ne amu adusu aminte a-lu fi vediutu odata cu mai multi Dni, ce ne suntu martori, la una adunare a Asociatiunci Transilvane in trei dile cu trei renduri de vestimente diverse si cari de cari mai elegante, între cari chiaru si cu vestimente de oficiru, desi e numai in reserva, si chiaru si cu ochelari, desi precum ni aducemu noi aminte, vede cu doi ochi pote mai bine cá cu patru. Care preotu din patru diecese desi forte multi pôte mai in stare cá D. prof. are voia a se imbracă elegantu in trei dile dupa olalta cu trei renduri de vestimente cá D. prof.? Noi credemu cá nice unulu. Deci ne luamu libertatea a dice Dlu prof. numai trei cuvinte, si anume: *medice cura te ipsum!*

bisericeii române ortodoxe și cu ea sterpirea naționalității române însăși; pentru Rom'a Papiloru eră și este egalul: de voru rămâne Români ace'a ce suntu, adeca Români, ori că se voru maghiarisă, numai catolici se fie, naționalitatea pentru ea nu împôrta¹⁾.

La aceste reflectăm, că însăși numit'a Foia — cerce numai ce a scrisu prin anii trecuți — are alte idei despre mijloacele de desnacionalizare diametralu opuse celoru espuse în cuvintele de mai susu. Anume alta data sustieneă și pre dreptulu, că este unulu dintre cele mai drastice mijloace de desnacionalizare *introducerea unei limbi străine în biserică și în școle*, prin urmare chiaru după numit'a foia *introducerea limbei române în biserică și școlă* nu este de locu mijlocu de desnacionalizare. Cum vine acum de sustiene, că introducerea limbei române în biserică prin Rakotzy a fostu mijlocu de desnacionalizare că și introducerea unei limbi străine, credemu că nimene nu va întielege. A dou'a érași numit'a Foia sustieneă de alta data, că închiderea școlorulu naționali este asemene unulu mijlocu drasticu de desnacionalizare, și prin urmare redicarea de școle naționali nu este de locu mijlocu de desnacionalizare. Cum vine acum la ide'a, că redicarea școlorulu naționali din Blasiu au fostu mijlocu de desnacionalizare, érași nu întielegemu. Erklärēt mir Graf Ledebur, Diesen Zwiespalt der Natur! Apoi Domnulu respectivu și uita, că Rákotzy nu a trairu în secululu nostru, în care sentiulu naționali joca așa mare rola, ci a trairu în secululu alu 17-le, cându acelu sentiulu nu eră mai nemicu. Deca Rákotzy calvinisă numai cu scopu de a maghiarisă, atunci pentru ce calvinisă și pre romano-catolici, cari erău magiari? Este forte curiosu, cându cineva espunendu fapte istorice le poteiesce cu sentiri și cuvinte moderne cu scopu de a face efectulu. Éra relativu la S. Unire și la școlele maghiarisatorie (!!!) din Blasiu Domnulu respectivu dora scie, că în secululu trecutu inimiciu loru cei mai mări au fostu nobiliu și magnatii magiari, ce mai totu erău calvini, și încă decându s'a facutu primulu pasiu spre S. Unire, și s'a pusu prim'a piatra la școlele din Blasiu. Nesuferibila este mai departe asertiunea, că cu sterpirea bisericeii numite ortodoxe ar' fi împreunata sterpirea naționalității române. De cându este natiunea română sinonima cu biseric'a numita ortodoxa? Tota lumea scie, că chiaru nice meritulu trefrei sentiului naționali nu este alu bisericeii numite ortodoxe, ci este alu bisericeii noastre.

În urma cu ce dreptu pote se impute cineva Santiei Sale Papei dela Rom'a, că lui nu-i trebuescu nice Romani, nice Magiari, nice Germani, ci *catolici*, că Densulu nu este capu naționali, ci Capu bisericescu, și că atare în lucrurile naționali nu se amesteca. Santi'a Sa imbratisiēza cu iubire egală tote natiunile fora deosebire, pre Francesii cei multi din apusu că și pre Romaniu cei pucini din resaritu. Cine voiesce se se convinga nu are lipsa decâtu numai se cetesca allocutiunile Santiei Sale catra peregrinii diverselor natiuni din Europ'a, ce în continuu curgu la Rom'a. Dora nu va asteptă Domnulu nostru, că se fia și Santi'a Sa dela Rom'a că Patriarculu din Constantinopolu, la care încă nu i trebuescu nice Romani, nice Bulgari nice Serbi, dara apoi nice ortodocsi nice neortodocsi, nice catolici nice necatolici ci numai și numai — *Greci*.

Nu potemu cu ocasiunea acést'a lasă neamintita și împregiurarea ace'a, că totu în articulu acel'a între efectele triste (?) ale santei Uniri se aduce și acel'a, că prin Unire s'au pierdu pentru natiunea română multi barbati

¹⁾ »Biseric'a și școl'a din Aradu Nr. 22 pg. 189.

fruntasi si nobili, cari au trecut in castre straine, cea ce deca nu ar' fi esistatu unirea, nu s'ar fi intemlatu. Scumpa ereditate de barbati nobili si fruntasi trebuie, că a primitu s. Unire dela tempulu dinaintea ei. Scrietoriulu articulului din cestiune se vede, că nu voieste se scia, că pre tempulu candu s'a facutu s. Unire, nobilimea romana din Ardealu era inca de multu trecuta in castre straine, fora că baseric'a numita ortodoxa se fia fostu in stare a o impiedecă, ma chiaru din vin'a bisericeii numite ortodocse, care a fostu inainte de unire totu de a un'a atātu de decadiuta, - atātu de fora spiritulu, si atātu de fora potere, cătu cine numai a voitu, a despoiato de ori si ce, si chiaru si de nobilime, asia cătu pre tempulu santei Uniri nu mai aveă nemicu decātu unu cleru si unu poporu ignorantu pana in gradulu infimu. Si pana candu va traî natiunea romana, pana atunci in continuu va acasă numai si numai baseric'a numita ortodocsa, că din vin'a ei s'a pierdutu tota nobilimea inalta romana din Ardealu. Deca baseric'a numita ortodocsa ar fi transpusu bisericeii noastre un'a nobilime cătu de micutia, atunci baseric'a nostra de siguru că o ar fi pastratu, educatu si adusu la maturitate, asia cătu ar' fi facutu din ea unu factoru de momentulu celu mai mare in vietii' nostra bisericeesca si nationala. Ma cu ajutoriulu ei ar' fi potutu delatură si invinge multe piedeci si greutăti, ce ne au statu in cale si dupa s. Unire. Baseric'a numita ortodocsa inse nu se pote fală, că ne a transpusu nice una nobilime de ceva momentu, prin urmare prin s. Unire nu s'a potutu pierde nice una nobilime, fiindcă nu amu mai avutu ce mai pierde.

Casuri sporadice de treceri individuali in castre straine obvinu si in baseric'a nostra că si in ori ce alta baseric'a. Inse casurile aceste nu suntu nice epidemice nice in legatura asia mare cu baseric'a, cătu se se pota dice că suntu unu efectu alu santei Uniri. Pre celu ce ar' sustiené asia ceva 'lu intrebamu, de unde suntu numele cele multe romanesci printre Secuii reformati, unitari si catolici din comitatele Odorheiului si a Treiscaunelor, pre unde Romanii apartienu cu forte pucine esceptiuni mai toti bisericeii numite ortodocse. Ori si cine va respunde, că acele suntu nume de a Romanilor trecuti in castre straine! Ei bine; dara apoi atunci baseric'a numita ortodocsa, pre care o descriu unii omeni că pre una conservatoria asia de buna a nationalitatei romane, si care mai singura domnesce pre acoló, cum de nu i a aperatu de asia ceva? Seau de unde vine ace'a, de astădi suntu si pre de 10 ori mai multi Romani numiti ortodocsi decātu uniti, cari nu precepu unu cuventu romanesc? Celu ce voiesce se se convinga, se caletoréscu numai prin comitatele amintite mai susu, si se va convinge, că nu amu esageratu de locu. La acést'a nu se pote respunde nice de cum, că causele aparitiunei acesteia din Secuime este, că Romanii suntu coplesiti cu totulu de straini, si asia multi din ei s'au pierdutu cu totulu, éra altii cari au remasu, si au pierdutu limb'a. Nu se pote respunde acést'a, pentru-că chiaru in secuime observamu aire contrariulu aparintiei acesteia. In Comitatulu secuiescu alu Cicului inca suntu Romanii mai coplesiti de Secui. Si totusi acoló suntu numai pucini Romani, cari nu sciu romanesc, si ce este mai momentosu, toti Romanii acestia din Comitatulu Cicului suntu uniti. Eta in ce contradictiuni cade ori si cine, care espune baseric'a numita ortodocsa că pre una conservatoria classica a nationalitatei, éra pre a nostra că pre una mama, ce-si manca fii sei; Atari asertiuni au inceputu de unu tempu in coce a deveni stereotipe pre la unii omeni, ce nu voiescu se cugete nice odata seriosu asupr'a valorei loru adeverate.

Casu de morte.

In 17 Juniu st. n. a. c. a repausatu in Lun'a cá parochu fostulu professoriu prep. din Blasiu Elia Chirila, care dupa ce a functionatu 8 ani cá prof. in tomn'a anului trecutú s'a mutatu in parochi'a Lun'a din protopopiatulu Ariesiului. Inmormentarea s'a intemplatú in 19 Juniu, asistandu mai tota preotimea nostra cea zelosa din tieputulu acel'a, si mai multi DD. din Blasiu. Cuventulu funebrału s'a tienutu prin P. O. D. Nicolau Solomonu protopopulu Ludosiului si Simionu Popu protopopulu Ariesiului. Repausatulú este autorulu fisicei pentru scolele nostre poporali. Pre mormentulu lui plange cu lacrime amare veduv'a remasa si doi orfani.

Fiai tierin'a usiora si memori'a binecuventata.

Constituirea societatiilor nostre teologice de lectura.

Clarissime Dle Redactoru!

Binevoiti a dá locu in pretiosulu diariu, ce aveti onore a redactá, urmatorei publicatiuni:

In 25 Maiu a. c. Societ. de lectura »Inoc. M. Clain«. a teologiloru dein Seminariulu Archidiececanu din Blasiu, pentru a-si puté ajunge scopulu nobilu prefiptu in Statutele s'ale, ce-lu urmaresce cu zelu de 20 ani espirati de la infiintiarea s'a, si a alesu oficialii pre anulu scolasticu venitoriu, in persoanele Dloru clerici anume: de presiedinte Isidoru Marcu cler. a. III.; de redactoru alu foiei »Furnic'a« Josifu Lita cler. a. III.; de not. coresp. Gregoriu Tieranu cler. a. III.; de cassariu N. Toganu cler. a. II.; de controloru Victoru Porutiú cler. a. I.; de bibliotecariu Joanu Stoica cler. a. I.; remanandu a se alege notariulu siedintieloru dintre clericii din a. I. alu anului venitoriu.

Dupa cari asecurandu-Ve de profunda stima si inalta consideratiune ce Ve pastramu, suntemu ai Claritatiei Vostre devotati.

Blasiu in 18/3, 1883.

Elia Campianu,
presied. societ.

Alesandru Bene,
not. coresp.

Clarissime Dle Redactoru!

Subscriisii Ve rogamu cu tota stim'a se binevoiti a dá locu in pretiuitulu diariu ce aveti onóre a redige urmatóreloru orduri:

Membrii ordinari a societatii literaria-basericéscá »Alexi-Sincaiane« dela institutulú teologicu din Gherl'a adunendu-se in siedinti'a estra-ordinaria din 10 Maiu a. c. in presentia Reverendissimulu Dnu canonicu si supraveghiaforiu a societatii Demetriu Coroianu, rectoru seminarialu si a Clarissimulu Dnu conducatoriu Atanasiu Demianu, prof. de S. teologia; fiindu de facia si Clarissimulu Dnu Eusebiu Cartice, prefectu de studii, apoi Clarissimulu Dnu Joanu Georgiu, spiritualu si O. Dnu Sabinu Coroianu, teologu abs. — si-au alesu biroulu pre venitorulu anu scolasticu in persónele membriloru urmatiori: presiedinte Sim. P. Simonu, cler. III.; vice-presiedinte Juliu Hubanu, cler. III.; notariu alu corespondintieloru Joanu Coz'a, cler. I.; cassariu Simeonu Pinteá, cler. III.; bibliotecariu Victoru Berinde, cler. II.; notariu alu siedintieloru Juliu Dragosiu, cler. I.; archivariu Eugeniu Dredeanu, cler. I.; controloru Alesandru Zoicasiu, cler. I.

Dupa cari suntemu ai Claritatei vóstre devotati.

Gherl'a, in 26 Maiu 1883.

Sim. P. Simon,
presiedinte.

Joanu Coz'a,
not. coresp.

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipograff'a Seminariulu gr-cat. in Blasiu.